herpy

AGAMY

Moroccan Spiny-tailed Lizard

Uromastyx nigriventris

Uromastyx nigriventris to masywny i barwny kolczastoogon z kamienistych pustyń na wschód i południe od gór Atlas w Maroku oraz z zachodniej Algierii. Dorosłe zwierzęta mają zwykle czarne tło z żółtym, zielonym i pomarańczowym wzorem. Osiąga do 42 cm, żywi się niemal wyłącznie roślinami i kopie głębokie nory. Wymaga dużego, ciepłego i suchego terrarium z grubą warstwą podłoża i mocnym UVB, a trzyma się ją pojedynczo.

Rodzina: Agamidae

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**30-42 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**15-25 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Skalny, naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Pustynia, półpustynia i tereny skaliste**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 60 × 60 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**27-32 °C**
Miejsce wygrzewania	**50-55 °C**
Temperatura w nocy	**18-22 °C**
Wilgotność	**20-30%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**16-22 °C** 8-12 tygodni
Pokarm	**Rośliny**
Utrzymanie	**Pojedynczo**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**48 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**10-15 jaj**
Inkubacja	**56-84 dni** przy 33-34 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Uromastyx nigriventris to zwarta, mocno zbudowana agama o krótkim, szerokim tułowiu, krótkich, silnych nogach i płaskim, grubym ogonie pokrytym okółkami spiczastych łusek. Nazwa oznacza "czarny brzuch" i pochodzi od łacińskich słów niger, czarny, oraz venter, brzuch.

Zwierzę osiąga do 42 cm długości łącznie z ogonem, z czego do 25 cm przypada na długość od pyska do kloaki, i należy do średnich gatunków w rodzaju. Ubarwienie jest bardzo zmienne. Dorosłe zwierzęta mają zwykle czarne tło z żółtym, zielonym i pomarańczowym wzorem, który staje się najintensywniejszy w okresie godowym, a boki mogą mienić się niebieskawo lub czerwonawo. Stare samce mają często czarną głowę i czarny brzuch, od którego gatunek wziął nazwę. Młode i podrostki są jednolicie brązowe ze słabymi, ciemniejszymi brązowymi plamkami. Barwy są najżywsze, gdy zwierzę jest rozgrzane po porannym wygrzewaniu się.

Gatunek opisano w 1912 roku jako podgatunek *Uromastyx acanthinura* i w takiej randze funkcjonował przez większość XX wieku. Dopiero w pierwszej dekadzie XXI wieku, na podstawie badań genetycznych, uznano go za odrębny gatunek. Nazwa *U. a. werneri* odnosi się do tego samego gatunku. Starsze informacje o *U. acanthinura* z Maroka, także dotyczące hodowli, odnoszą się więc do *U. nigriventris*.

Dorosłe zwierzęta są płochliwe i niepokojone szybko znikają w norze. Ścigane nadymają się, by zaklinować się w norze, a poza nią potrafią się nadymać, otwierać pysk, syczeć i gryźć. *U. nigriventris* rzadko staje się naprawdę oswojona i najlepiej sprawdza się jako zwierzę do obserwacji. Utrzymanie jest stosunkowo proste, jeśli temperatura, UVB i dieta są właściwe, ale wymaga dużego terrarium i doświadczenia z gadami roślinożernymi.

Czytaj więcej: Światło i UVB

Występowanie i środowisko

Uromastyx nigriventris występuje na wschód i południe od gór Atlas w Maroku oraz w zachodniej Algierii, gdzie zamieszkuje Atlas Saharyjski i okolice wielkiej pustyni piaszczystej Wielki Erg Zachodni. Na północy dociera przez dolinę Mulujy niemal do Morza Śródziemnego, a południowa granica zasięgu nie jest znana, ponieważ gatunek znaleziono także na południe od doliny Draa i Dżebel Uarkziz. Żyje na wysokości 200-1.800 m n.p.m. Miejsce typowe leży w Algierii między Laghuat a Ghardają.

Starsze stwierdzenia z Maroka i zachodniej Algierii często przypisywano *U. acanthinura*. W skali światowej gatunek nie jest uznawany za zagrożony.

> **Naturalny zasięg:** Maroko i Algieria.

ŚRODOWISKO

Uromastyx nigriventris preferuje kamieniste równiny, takie jak hamada (pustynia skalista) i serir (pustynia żwirowa), z rozproszonymi krzewami, a na czysto piaszczystej pustyni jest rzadka. Dorosłe zwierzęta mieszkają w szczelinach między dużymi kamieniami, w głębokich norach i w trudno dostępnych rumowiskach skalnych, a przy każdym rumowisku widuje się zwykle tylko jednego dorosłego osobnika. Nory często kopane są w suchych brzegach koryt rzecznych w pełnym słońcu, chętnie u podstawy krzewu takiego jak *Ziziphus lotus*, a jeden krzew może ukrywać kilka wejść. Młode i podrostki chowają się pod kamieniami i w płytkich zagłębieniach.

Zwierzęta są aktywne w dzień i wychodzą dopiero, gdy temperatura przekroczy ok. 20 °C. W ciepłe dni wygrzewają się na szczytach rumowisk i są aktywne nawet powyżej 40 °C, nie zapadając w estywację. W najzimniejszych miesiącach trudno je znaleźć, a na obszarach z mroźnymi zimami prawdopodobnie zimują; jak długo trwa ten okres, nie zostało udokumentowane.

Pożywienie stanowią głównie rośliny, w dużej mierze ciernisty, odporne na suszę krzewy i rośliny słonolubne, takie jak *Atriplex*, a po deszczu krótko żyjące rośliny wiosenne. Zjadane są też chrząszcze i mrówki, a młode biorą więcej owadów niż dorosłe. Rośliny pokrywają większość zapotrzebowania na wodę.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosłe zwierzę potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 120 × 60 × 60 cm (długość × szerokość × wysokość), a większe jest lepsze. To więcej niż standardowe terraria szklane, więc wybierz terrarium z drewna, PVC lub tworzywa sztucznego z szklanym frontem i najlepiej z siatkowym dachem. Trzy pełne ściany zapewniają spokój, zwłaszcza świeżo zakupionym zwierzętom. Młode potrzebują takiego samego gradientu temperatur jak dorosłe i mogą mieszkać w terrarium tej samej wielkości.

Zwierzę kopie w podłożu, więc musi ono być głębokie: co najmniej 10 cm, najlepiej więcej, drobnego piasku lub piaszczystej ziemi. Mieszanka w połowie z piasku, w 30 % z nienawożonej ziemi i w 20 % z gliny utrzymuje korytarze. Utrzymuj kilka górnych centymetrów w suchości i tylko lekko nawilżaj głębsze warstwy. Unikaj piasku wapiennego i kruszonych łupin orzecha włoskiego, które mogą powodować zatkanie jelit. Odchody i kwas moczowy usuwaj codziennie, a całe podłoże wymieniaj co 3-4 miesiące. Chore lub zranione zwierzęta tymczasowo przenieś na ręcznik papierowy.

Miejsce do wygrzewania zbuduj z płaskich kamieni lub łupka pod lampą grzewczą, najlepiej jako stos ze szczelinami, w które zwierzę może się wsunąć i wybrać sobie temperaturę. Zamocuj kamienie tak, by się nie przewróciły, gdy zwierzę kopie pod nimi. Zapewnij co najmniej trzy kryjówki rozmieszczone między ciepłą a chłodną stroną. Lampy grzewcze osłoń, by zwierzę nie mogło ich dotknąć. Trzymaj jedno zwierzę w terrarium i nigdy nie łącz różnych gatunków *Uromastyx*.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

TEMPERATURA

Powierzchnia miejsca do wygrzewania powinna mieć 50-55 °C, mierząc termometrem na podczerwień bezpośrednio pod lampą. Chłodna strona ma 27-32 °C. Ciepło musi pochodzić z góry, np. z halogenu punktowego, nigdy z maty grzewczej pod podłożem: zwierzę nie odsuwa się na czas od zbyt gorącego podłoża i może się poparzyć. Temperaturę miejsca do wygrzewania reguluj ściemniaczem albo podnosząc lub obniżając kamienie.

Na noc ogrzewanie się wyłącza, a temperatura może spaść do 18-22 °C. Zwierzę musi mieć stale możliwość oddalenia się od ciepła.

Zimą zwierzę może przejść chłodny odpoczynek trwający 8-12 tygodni: długość dnia skraca się do 6-8 godzin, temperaturę w pomieszczeniu obniża do 16-22 °C, a miejsce do wygrzewania utrzymuje na poziomie około 30 °C, by zwierzę mogło się ogrzać i opróżnić jelita. Zimowanie stosuj tylko u zdrowych, dobrze odżywionych zwierząt i waż je przed nim i w jego trakcie. Temperatury i zimowanie zaczerpnięto z doświadczeń z innymi gatunkami *Uromastyx*.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza musi być niska, 20-30 %, mierzona przy podłożu po chłodnej stronie. Stale wysoka wilgotność powoduje choroby, więc nie zraszaj terrarium. Podłoże nawilżaj tylko lekko w głębi, by korytarze się trzymały, a nory miały wilgotniejszy mikroklimat, przy suchych górnych centymetrach.

Zwierzę pobiera większość wody z pożywieniem. Mała miseczka ze świeżą wodą nie szkodzi w dobrze wentylowanym terrarium i może pomóc wychudzonym lub świeżo zakupionym zwierzętom. Wodę wymieniaj codziennie.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Gatunek jest dzienny i potrzebuje mocnego światła. Jako światło dzienne stosuj lampę LED lub świetlówkę o temperaturze barwowej ok. 6500 K, oddzielnie od ogrzewania. UVB jest niezbędne: gatunek należy do strefy Fergusona 3, a świetlówka T5 HO 12-14 % na mniej więcej połowie długości terrarium po ciepłej stronie powinna dawać indeks UV 4,5-6 przy miejscu do wygrzewania. Sprawdzaj to miernikiem UV i wymieniaj świetlówki po 6-12 miesiącach lub zgodnie z zaleceniami producenta. Dzień trwa latem 12 godzin, a zimą krócej.

ŻYWIENIE

Uromastyx nigriventris jest roślinożerna. Około 90 % pożywienia powinny stanowić zielone liście i kwiaty, ok. 5 % twarde warzywa i ok. 5 % suchy pokarm. Urozmaicaj dietę mieszankami sałat, rukolą, liśćmi mniszka, endywią, pak choi, liśćmi brukwi i niewielką ilością jarmużu oraz podawaj jadalne kwiaty, takie jak mniszek, hibiskus, płatki róż i nagietek, najlepiej z własnego ogrodu i zawsze bez oprysków. Zjadane są też siano i trawa. Twarde warzywa, takie jak cukinia i marchew, ścieraj drobno.

Nasiona i rośliny strączkowe są naturalną częścią diety: suszona, kruszona soczewica i proso białe dostarczają białka i tłuszczu, ale podawane zbyt często prowadzą do otyłości. Wystarczy mała porcja najwyżej raz w tygodniu. Młode poniżej szóstego miesiąca życia nie dostają nasion. Owoce to rzadki przysmak. Owady nie są potrzebne; od czasu do czasu można podać pojedynczego mącznika lub drewnojada.

Młode karmi się codziennie tyle, ile zjedzą, a dorosłe 4-5 razy w tygodniu. Kilka razy w tygodniu posypuj pokarm wapnem i preparatem witaminowym.

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Dorosłe zwierzęta są terytorialne, a w naturze przy każdym rumowisku skalnym przebywa tylko jeden dorosły osobnik. Dlatego trzymaj zwierzę pojedynczo. Młode z tego samego zniesienia stają się wobec siebie agresywne i trzeba je rozdzielić, zanim zbliżą się do dojrzałości płciowej.

Nowe zwierzę potrzebuje spokoju przez pierwsze tygodnie. W okresie aklimatyzacji nie bierz go do rąk, poza ważeniem. Jeśli po dwóch tygodniach nie je, musi je obejrzeć weterynarz. Później możesz proponować mu pokarm z ręki. Zbliżaj się powoli i zawsze od dołu, nigdy od góry, bo przypomina to ptaka drapieżnego. Trzymaj zwierzę poza terrarium najwyżej godzinę naraz. Waż je raz w miesiącu, a przy dużym spadku masy idź do weterynarza. Myj ręce po kontakcie, bo gady mogą przenosić salmonellę.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Płci nie zawsze da się ustalić z wyglądu. Samiec ma zwykle szerszą kloakę i nasadę ogona, stosunkowo większą głowę i intensywniejsze barwy, a stare samce często mają czarną głowę i czarny brzuch. Po ostrożnym zgięciu ogona ku górze zgrubienia hemipenisów u nasady ogona mogą wskazywać na samca. Dorosła samica ma gruszkowaty kształt.

Gatunek osiąga dojrzałość płciową w wieku około czterech lat, a dojrzałe samce znakują terytorium wydzieliną gruczołów udowych i kloakalnych. Do rozmnażania przeznaczaj tylko w pełni dorosłe, dobrze odżywione zwierzęta.

GODY I KOPULACJA

Samiec rozpoczyna zaloty, potrząsając głową na boki i wykonując przed samicą "pompki". Następnie chwyta ją szczękami za kark lub bok i przytrzymuje podczas kopulacji. Samice w okresie rozrodu mogą stać się bardzo agresywne, także wobec samca, więc obserwuj zwierzęta i bądź gotów je rozdzielić.

W terrarium rozmnażanie następuje po chłodnym zimowaniu. Potem stopniowo wydłuża się dzień i podnosi temperaturę, a dopiero wtedy łączy się samicę z samcem, oboje w dobrej kondycji.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

W Maroku jaja są składane w czerwcu i lipcu. Zniesienie liczy zwykle 10-12 jaj, a u dużych samic do 15. Jaja mają pergaminową skorupkę i mierzą ok. 35 mm długości i 20 mm szerokości.

Samica potrzebuje głębokiej skrzynki lęgowej z wilgotną mieszanką piasku i ziemi, by korytarz się trzymał i mogła się zakopać. Jeśli nie znajdzie odpowiedniego miejsca, może zatrzymać jaja. Po złożeniu jaj zapewnij jej spokój i obfity pokarm.

INKUBACJA

Ostrożnie wykop jaja i ułóż je w tej samej pozycji, w jakiej leżały, w zamkniętym pojemniku z wilgotnym perlitem, który zbija się w grudki po ściśnięciu. Waż pojemnik raz w tygodniu, by śledzić parowanie.

W 33-34 °C wyklucie następuje po 8-12 tygodniach, tak jak u innych gatunków *Uromastyx*; wyższa temperatura skraca inkubację.

ODCHÓW MŁODYCH

Świeżo wyklute młode są małe i potrzebują wielu kryjówek. Trzymaj je w terrariach lub dużych pojemnikach z takim samym miejscem do wygrzewania i gradientem temperatur jak u dorosłych, na ręczniku papierowym lub płytkach do ukończenia pierwszego roku życia. Codziennie podawaj drobno pokrojone zielone rośliny i kwiaty. Nasiona i suszone rośliny strączkowe podawaj dopiero od szóstego miesiąca życia. Rozdziel młode z dużym wyprzedzeniem, zanim osiągną dojrzałość płciową.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika ze zbyt małej ilości ciepła lub UVB, zbyt wysokiej wilgotności i niewłaściwej diety:

- Choroba metaboliczna kości (wtórna nadczynność przytarczyc pochodzenia żywieniowego) przy zbyt małej ilości UVB, wapnia i D3.
- Zapalenie dróg oddechowych i śluz przy stale wysokiej wilgotności.
- Otyłość przy zbyt dużej ilości nasion i białka.
- Zatkanie jelit przez piasek wapienny, łupiny orzecha włoskiego i zbyt niską temperaturę.
- Oparzenia od mat grzewczych i nieosłoniętych lamp.
- Pasożyty u świeżo importowanych, często odłowionych z natury zwierząt. Nowe zwierzęta trzymaj w kwarantannie przez 3-6 miesięcy.

- Strupiaste rany na wargach i skórze, które mogą być wywołane przez bakterię *Devriesea agamarum*. Przenosi się ona między agamami i wymaga leczenia weterynaryjnego oraz dokładnej dezynfekcji terrarium.
- Trudności ze złożeniem jaj u samic bez odpowiedniego miejsca do składania.

Zdrowe zwierzę jest okrągłe i jędrne, ma jasne oczy i regularnie je. Spadek masy, brak apetytu i ospałość wymagają wizyty u weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.